

Larry Tremblay

NASAD
ORANŽEVCEV

Larry Tremblay
NASAD ORANŽEVCEV

PRETAKANJA
VII
NASAD ORANŽEVCEV
Larry Tremblay

Naslov izvirnika: L'orangerie
© izvirnik: Éditions Alto, 2013
© za slovensko izdajo: Družina d. o. o., 2016
Izdaja: prva
Prevod: Jaroslav Skrušný
Urednik: Jože Horvat
Spremna beseda: Jaroslav Skrušný
Jezikovni pregled: Irma Plajněšek Sagadin
Oblikovanje: Lucia Jerman
Grafična priprava: Edvin Nepužlan
Izdala in založila: Družina d. o. o.
Za založbo: Tone Rode
Natis: Tiskano v Sloveniji
Naklada: 500 izvodov
Ljubljana 2017

Knjiga je izšla s podporo kanadske ustanove Société de développement des entreprises culturelles du Québec (SODEC).

Vse informacije o knjigah založbe Družina
najdete na spletni strani: www.druzina.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.133.1(71)-311.2

TREMBLAY, Larry

Nasad oranževcev / Larry Tremblay ; [prevod, spremna beseda Jaroslav Skrušný]. -
1. izd. - Ljubljana : Družina, 2017. - (Pretakanja ; 7)

Prevod dela: L'orangerie

ISBN 978-961-04-0351-7

285801472

Larry Tremblay
NASAD ORANŽEVCEV

DRUŽINA
2017

Za Joano

AHMED

Če je Ahmed zajokal, je zajokal tudi Aziz. Če se je Aziz smejal, se je smejal tudi Ahmed. Ljudje so se šalili: »Nazadnje se bosta še poročila.«

Njuni babici je bilo ime Šahina. Z brljavimi očmi ju je ves čas zamenjevala med seboj. Pravila jima je »kapljici vode v puščavi«. Rotila ju je: »Ne držita se ves čas za roke, občutek imam, kot da vidim dvojno.« Govorila je tudi: »Lepega dne bosta kapljici izginili, ostala bo samo še voda in drugega nič.« Kot bi rekla: »Lepega dne bo ostala samo še kri in drugega nič.«

Ahmed in Aziz sta našla svoja stara starša v ruševinah domače hiše. Babici je tram preklal lobanjo. Dedek je ležal v postelji, razmesarila ga je bomba, ki je priletela izza gore, za katero se je vsak večer skrilo sonce.

Ko je priletela bomba, je bila še noč. Toda Šahina je bila že pokonci. Njeno truplo so našli v kuhinji.

»Kaj neki je počela v kuhinji?« je vprašal Ahmed.

»Nikoli ne bomo izvedeli. Nemara je na skrivaj pripravljala slaščico,« mu je odgovorila mati.

»Zakaj na skrivaj?« je vprašal Aziz.

»Mogoče vaju je hotela presenetiti,« je sinovoma odgovorila Tamara in zamahnila z roko, kot bi pregnala muho.

Babica Šahina je imela navado, da je govorila sama s seboj. Pravzaprav je nagovarjala vse in vsakogar v svoji bližini. Dečka sta jo večkrat zalotila, kako je kramljala s cveticami na vrtu, se pogovarjala s potočkom, ki je žuborel med hišami. Ure in ure se je znala sklanjati nad vodo in ji šepetati skrivne besede. Zahed se je sramoval materinega početja. Očital ji je, da daje njegovima sinovoma slab zgled. »Vedeš se kot norica,« se je hudoval nanjo. Šahina je povabila glavo in molče zaprla oči.

Nekega dne je Ahmed rekel babici:

»V glavi slišim neki glas. Govori sam od sebe. Nikakor ga ne morem utišati, pripoveduje same čudne stvari. Kot bi se nekdo drug skrival v meni, nekdo precej večji od mene.«

»Povej, Ahmed, pripoveduj mi o teh čudnih stvareh.«

»Ne morem ti pripovedovati o njih, ker jih sproti pozabljam.«

To ni bilo res. Ni jih pozabljal.

Aziz je samo enkrat obiskal veliko mesto. Njegov oče Zahed je najel avto s šoferjem. Na pot so odšli navsezgodaj. Aziz je opazoval neznano pokrajino, ki je bežala za oknom na vratih. Krajina, skozi katero je drvel avto, mu je bila všeč. Všeč so mu bila drevesa, ki so mu uhajala iz pogleda. Všeč so mu bile krave z rdeče pobarvanimi rogovi, spokojne kot velike kamnite gmote, ležeče na razžarjenih tleh. Na poti sta se izmenjavali radost in jeza. Aziz se je zvijal od bolečin. In se smejal. Njegov pogled je pokrajino utapljal v solzah. Krajina je bila videti kot podoba države.

Zahed je rekel ženi:

»Odpeljem ga v bolnišnico v velikem mestu.«

»Molila bom zanj, tudi njegov brat Ahmed bo molil,« je samo rekla.

Ko je voznik sporočil, da se končno približujejo mestu, se je Aziz onesvestil, zato ni videl nobenega od čudes, o katerih so mu tolikokrat pripovedovali. Ko se je znova ovedel, je ležal

v postelji. V sobi so bile še druge postelje, na njih so ležali še drugi otroci. Občutek je imel, kot da leži v vseh teh posteljah. Prepričan je bil, da je čezmerna bolečina pomnožila njegovo telo. Zdelo se mu je, da se od bolečin zvija na vseh teh posteljah z vsemi temi telesi. Nadenj se je nagnil zdravnik. Aziz je zaznal njegov odišavljeni vonj. Videti je bil prijazen. Nasmehnil se mu je, vendar se ga je Aziz ustrašil.

»Si dobro spal?«

Ni odgovoril. Zdravnik se je vzravnal, njegov nasmeh je zbledel. Govoril je z očetom. Zapustila sta veliko dvorano. Zahed si je grizel ustnice in globoko dihal.

Po nekaj dneh se je Aziz že nekoliko bolje počutil. Piti so mu dajali nek gosti pripravek. Užival ga je zjutraj in zvečer. Bil je rožnate barve. Okus mu ni prijal, vendar mu je lajšal bolečine. Oče ga je prihajal obiskovat vsak dan. Povedal mu je, da stanuje pri bratrancu Kacirju. Drugega mu ni zaupal. Zahed ga je molče opazoval in ga tipal po čelu. Njegova dlan je bila raskava kot drevesna veja. Nekoč se je Aziz iznenada prebudil. Oče ga je, sedeč na stolu, tiho opazoval. Ob pogledu nanj se je prestrašil.

Na postelji poleg Azizovega ležišča je ležala majhna deklica. Ime ji je bilo Nalifa. Azizu je povedala, da ji je srce v prsih napak zraslo.

»Srce mi je zraslo narobe, vršiček ni na pravem mestu.«

To je pripovedovala vsem otrokom, ki so ležali v veliki bolnišnični dvorani. Zakaj Nalifa se je rada pogovarjala. Neke noči je Aziz začel vpiti v snu. Nalifa se je na smrt prestrašila. Zjutraj mu je povedala, kaj je videla.

»Oči si imel čisto bele kot kroglice iz testa, stal si na postelji in na široko opletal z rokami. Mislila sem, da se samo šališ, ker bi me rad prestrašil. Poklicala sem te. Ampak pamet te je že zapustila. Izgubila se je kdove kam. Prihitele so bolničarke. In okrog tvoje postelje postavile zaslon.«

»Tlačila me je môra.«

»Le zakaj so môre na svetu? A ti veš?«

»Ne vem, Nalifa. Mama večkrat pravi: 'Sam Bog ve.'«

»Tudi moja tako pravi: 'Sam Bog ve. 'In še pravi: 'Tako pač je od prve noči vseh časov. Prva noč vseh časov, mi je povedala mama, je prva noč sveta. Bilo je tako temno, da je prvi sončni žarek, ki je predril temo, zavrnil od bolečine.«

»Najbrž je zavrnila noč, saj je njo prebodla svetloba.«

»Mogoče,« je rekla Nalifa, »prav mogoče.«

Nekaj dni pozneje je Zahed vprašal Aziza, kam je odšla deklica s sosednje postelje. Aziz je odgovoril, da jo je odpeljala mama, ker je ozdravela. Oče je sklonil glavo. Ničesar ni rekel. Po daljšem premoru se je spet vzravnal. Še vedno ni nič rekel. Potem se je nagnil nad sina. In mu na čelo pritisnil poljub. To je storil prvič v življenju. Azizu so stopile solze v oči. Nato mu je oče zašepetal: »Jutri se tudi midva vrneva domov.«

Aziz in oče sta se odpeljala z istim voznikom in istim taksijem. V vzratnem ogledalcu je fant gledal, kako cesta beži v daljavo. Oče je v avtu tajinstveno molčal in kadil. Prinesel mu je datlje in slaščico. Preden sta prispela domov, je Aziz vprašal očeta, ali je ozdravel.

»Ne bo ti več treba v bolnišnico. Naše molitve so bile uslišane.«

Zahed je svojo težko dlan položil na sinovo glavo. Aziz je bil srečen. Tri dni zatem je bomba izza gore preparala noč in ubila njegova stara starša.

*

Tistega dne, ko sta se Zahed in Aziz vrnila iz velikega mesta, je Tamara prejela pismo od sestre Dalime, ki je nekaj let poprej odšla v Ameriko na študij informatike. Izbrali so jo med več sto kandidati, to je bil pravcati podvig. Vendar se ni nikoli vrnila v domovino. Dalima je sestri redno pisala, čeravno ji je Tamara bolj poredko odgovarjala. V pismih je opisovala svoje življenje. Tam gori ni bilo vojne, zato je bila tako srečna. In korajžna. Večkrat ji je ponujala denar, toda Tamara je gladko zavrnila vsako denarno pomoč.

V pismu ji je Dalima sporočila, da je zanosila. Da čaka prvega otroka. Pisala ji je, naj jo pride z dvojčkoma obiskat. Bo že našla način, da jih pripelje v Ameriko. Namigovala je, naj Tamara zapusti Zaheda. Naj ga pusti samega s tisto njegovo vojno in nasadom oranževcev.

»Kako se je v teh nekaj letih spremenila!« si je ponavljala Tamara.

Prišli so dnevi, ko je sestro naravnost sovražila. Tamara ji je zamerila: kako naj bi zapustila moža? Nikoli ne bo zapustila Zaheda. Nikoli. In borila se bo tudi sama, čeprav ji je Dalima pisala, da je njihova vojna brez haska in da bodo na koncu vsi poraženci.

Zahed se že dolgo ni več zanimal zanjo. Zanj je bila toliko kot mrtva. Še njenih pisem se ni maral dotikati. »Nočem si mazati rok,« je govoril z odporom. Dalimin mož je bil inženir. V pismih ga ni nikoli omenjala. Vedela je, da ga imajo njeni domači za hinavca in strahopetca. Prišel je z one strani gore. Potemtakem je veljal za sovražnika. Pobegnil je v Ameriko. Zato da bi ga tamkaj sprejeli, je o tukajšnjih ljudeh širil nezasišane laži. Vsaj tako sta bila prepričana Tamara in Zahed. Mar Dalima ob prihodu tja čez res ni imela pametnejšega dela, kot da je šla in se poročila s sovražnikom? Le kako je mogla? »Sam Bog mi ga je pripeljal na pot,« jima je lepega dne napisala. »Zmešalo se ji je,« je pomislila Tamara. »Amerika ji je omračila pamet. Kaj si vendar domišlja? Da nas bodo pajdaši njenega moža vse poklali? Le kje je imela pamet, ko ga je vzela za moža? Da bo pripomogla k mirovnemu procesu? Pravzaprav je bila od nekdaj skrajno sebična. Čemu bi ji pisala o naši nesreči? Kdo ve, njen mož bi se nemara še naslajal ob tem?«

V kratkem odgovoru na sestrično pismo Tamara tistega dne ni niti omenila, da je Aziz nekaj dni preživel v bolnišnici. Niti tega, da je tasta in taščo ubila bomba.

Možje so se pripeljali z džipom. Ahmed in Aziz sta zagledala oblak prahu na cesti, ki vodi mimo njune hiše. Bila sta v nasadu oranževcev. Tu se je Zahed odločil pokopati starša. Pravkar je vrgel še zadnjo lopato prsti. Čelo in roke mu je oblival znoj. Tamara je jokala in si od znotraj grizla lica. Džip se je ustavil ob robu cestišča. Ven so stopili trije možje. Najvišji je imel v rokah brzostrelko. Niso se takoj napotili proti oranževemu nasadu. Prižgali so si cigarete. Ahmed je izpustil bratovo roko in stopil bliže k cesti. Hotel je slišati, kaj si imajo trije možje povedati med seboj. Vendar ni mogel. Govorili so preveč potihem. Najmlajši med njimi je slednjič stopil proti njemu. Ahmed je prepoznal Halima. Močno je bil zrasel.

»Se me še spominjaš? Halim sem. Spoznala sva se v vaški šoli. Ko je bila tam še šola.«

Halim se je zasmejal.

»Ja, spominjam se te, samo ti si se izmed velikih fantov pogovarjal z mano in z mojim bratom. Zrasla ti je brada.«

»Radi bi se pogovorili s tvojim očetom Zahedom.«

Ahmed se je napotil proti nasadu oranževcev, trojica mu je sledila. Oče jim je stopil naproti. Ahmed je opazil, kako je materin pogled odrevenel. Poklicala ga je k sebi. Možje so se nekaj časa pogovarjali z Zahedom. Besede so se razblinjele v vetru. Tamara je sama pri sebi pomislila, da je ta dan preklet, da je to prvi med številnimi prekletimi dnevi. Opazovala je moža. Zahed je sklanjal glavo in strmel v tla. Halim je pomignil Ahmedu. Ta se je iztrgal iz materinega objema, v katerem sta se stiskala z bratom, in se pridružil skupinici mož. Zahed je položil dlan na njegovo glavo in ponosno dejal:

»To je moj sin Ahmed.«

»Kdo je pa oni?« je vprašal možki z brzostrelko.

»Tisto je pa Aziz, njegov brat dvojček.«

Ostali so do večera. Zahed jim je razkazal ruševine, ki so ostale od hiše njegovih staršev. Vsi trije so se ozrli proti gori, kot bi hoteli uzreti sled bombe na nebu. Tamara je postregla s čajem. Otroka je poslala v njuno sobo. Malo pozneje sta Ahmed in Aziz skozi okno videla moškega z brzostrelko, kako je stopil do džipa in se čez nekaj trenutkov vrnil z vrečo v rokah. Zazdelo se jima je, da slišita, kako je mati tiho vrisnila. Potem so možje odšli. Še dolgo je zvok oddaljujočega se džipa odmeval v noči. Ahmed je stisnil brata v objem in naposled zaspal.

Naslednje jutro mu je Aziz rekel:

»Najbrž nisi opazil, ampak šumi ne šumijo več tako kot prej, tišina pa se je pritajila, kot da ima nekaj hudega za bregom.«

»Bolan si bil, zato si vse mogoče domišljaš.«

Ampak Ahmed je vedel, da ima brat prav. Skozi okno svoje sobe je zagledal mater. Poklical jo je. Obrnila se je stran. Ahmed je bil prepričan, da joče. Videl je, kako je izginila za cvetovi amarilisa. Svoj čas jih je posadila babica Šahina. Na stotine se jih je medtem razmnožilo. Njihovi široko razprti cvetovi so vpijali svetlobo. Ahmed in Aziz sta se spustila v pritičje. Mati ni pripravila zajtrka. Oče je noč prebedel, to je bilo

takoj videti na njegovem utrujenem obrazu. Sedel je na podu v kuhinji. Kaj neki počne tukaj sam samcat? Bilo je prvič, da sta dečka videla očeta sedeti na kuhinjskem podu.

»Sta lačna?«

»Ne.«

Pa sta bila. Zraven očeta je ležala platnena vreča.

»Kaj pa je to?« je vprašal Aziz. »So jo mar pozabili možje iz džipa?«

»Niso je pozabili,« je rekel Zahed.

Sinovoma je pomignil, naj sedeta poleg njega. Potem je spregovoril o moškem z brzostrelko.

»To je zelo pomemben človek,« je rekel sinovoma, »prihaja iz sosednje vasi. Ime mu je Sulajed. Govoril mi je iz srca. Na vsak način je hotel videti porušeno hišo vajinih starih staršev. Molil bo za zveličanje njunih duš. Zelo pobožen mož je. In izobražen. Ko je popil čaj, me je prijel za roko. Takole je govoril z vajinim očetom: 'Kakšen mir vlada v tvoji hiši! Če zaprem oči, me preplavi vonj po oranževcih. Tvoj oče Munir je vse življenje garal na tej izsušeni zemlji. Včasih je bila tu puščava. Z božjo pomočjo je naredil čudež. Tam, kjer sta bila nekdam samo pesek in kamenje, zdaj rasejo oranževci. Nikar ne misli, da zato, ker v roki nosim brzostrelko, v meni ne živi pesnik. Vidim in slišim vse, kar je pravično in dobro. Ti si človek odprtega srca. Tvoja hiša je čista. Vsaka stvar je na svojem mestu. Čaj, ki ga je skuhala tvoja žena, je izvrsten. Saj veš, kako pravijo: ne preveč ne premalo sladkan, pravi čaj mora biti nekje vmes. Tvoja žena je zadela natanko v sredino. Potoček, ki teče med očetovo in tvojo hišo, se prav tako vije po sredi. Človek že s ceste takoj opazi to sredinsko lepoto. Zahed, tvojega očeta je poznala vsa dežela. Bil je pravičen mož. Samo pravičnež je lahko to pusto zemljišče spremenil v rajski vrt. Ko iščejo paradiz, se ptice nikoli ne zmotijo. Takoj ga prepoznajo, tudi če se skrivajo v senci gorà. Povej mi, Zahed, ali poznaš imena ptic, ki nama pojejo ta hip? Najbrž jih ne. Preveč jih je in njihovi spevi so preveč pomešani. Skozi okno vidim ptice, ki se jim

krila bleščijo v barvi žafrana. Te ptice prihajajo od zelo daleč. Njihove žive barve se kot nalašč zlivajo z barvami oranževega nasada, kjer si pravkar pokopal svoja starša. Njihova pesem zveni kot blagoslov. Pa lahko te brezimne ptice utolažijo tvojo bol? Ali lahko tvoji žalosti dajo drugo ime? Ne. Ime tvoje žalosti je maščevanje. In zdaj me dobro poslušaj, Zahed. V sosednjih vaseh je bilo porušenih še več hiš. Raketni izstrelki in bombe so pobili veliko ljudi. Sovražniki bi se radi polastili naše zemlje. Našo zemljo hočejo zato, da bi na njej gradili hiše in oplajali svoje žene. Ko bodo zasedli naše vasi, bodo krenili nad veliko mesto. Pobili bodo naše ženske. Zaslužnili naše otroke. In to bo konec naše dežele. Našo zemljo bodo omadeževali njihovi koraki in njihovi pljunki. Ali misliš, da bo Bog dopustil takšno bogoskrunstvo? Res tako misliš, Zahed?'

Tako je Sulajed govoril z vajinim očetom.«

Ahmed in Aziz si nista upala ne ganiti ne črhiniti. Oče ni še nikoli tako dolgo govoril z njima. Zahed je vstal. Sprehodil se je po sobi. Ahmed je zašepetal bratu: »Premišljuje, kadar tako le hodi gor in dol, premišljuje.«

Čez čas je Zahed razvezal vrečo, ki so jo pustili možje iz džipa. V njej je bil v klobko zvit nenavaden pas, ki ga je oče razvil. Bil je tako težak, da ga je z obema rokama komaj dvignil.

»Sulajed ga je prinesel,« je Zahed še rekel svojima sinovoma. »Najprej mi ni bilo jasno, kaj mi kaže. Potem pa si je Halim pas nadel. Takrat se mi je posvetilo, čemu so me ti možje obiskali. Vstopila je vajina mati. Vnovič je prinesla čaj. Zagledala je Halima in zavrnila. Pladenj ji je zdrsnil iz rok. Čajnik je padel na tla. Eden od kozarcev se je razbil. Materi sem ukazal, naj pobere črepinje in prinese novega čaja. Opravičil sem se Sulajedu. Vajina mati ne bi smela zavriniti.«

Aziz se je hotel dotakniti pasu. Oče ga je odrinil. Vtaknil je pas nazaj v vrečo in odšel iz sobe. Ahmed in Aziz sta skozi okno opazovala, kako izginja med vrstami oranževcev.

Tamara ni prav veliko govorila z možem. Veliko raje od običajnih prepirov je imela molk. Imela sta se rada, kot je bilo pač primerno pred božjimi in človeškimi očmi.

Dostikrat se je, preden se je pridružila možu v postelji, sprehajala po vrtu. Sedla je na klopco pred rožnatim slezom in vdihovala opojne vonjave, ki so se dvigovale iz vlažne zemlje. Prepustila se je božajočemu napevu žuželk in z očmi poiskala luno na nebu. Ogledovala si jo je kot staro prijateljico, s katero sta se pravkar spet srečali. Včasih se ji je luna zdela kot odtis nohta na koži neba. Rada je imela trenutke, v katerih se je znašla sama vpričo neskončnosti. Otroka sta spala. Mož jo je čakal v spalnici, ona pa se je nemara počutila kot zvezda, ki sije neznanim svetovom. Zazrta v nebo se je Tamara spraševala, ali tudi luna pozna slo po smrti, željo, da bi za vselej izginila z obličja noči in ljudi prikrajšala za svojo blede svetlobo. Sirotno svetlobo, sposojeno od sonca.

Pod zvezdnatim nebom Tamare ni bilo strah pogovora z Bogom. Zdelo se ji je, da ga bolje pozna kot njen mož. Šepet